

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ

Κριτικές, άρθρα φιλολογικά, κάποτε και κανένας χαρακτηρισμός για τὸ ἔργο ἑνὸς λογοτέχνη, δημοσιεύθηκαν ἀρκετὰ καὶ σοφὰ στὰ διάφορα περιοδικὰ μας. Μὰ μελέτη γιὰ τὴ νεοελληνικὴ φιλολογία ποὺ νὰ περιλαβάνη καὶ νὰ ξετάζη συστηματικὰ τὴ δημιουργικὴ καὶ γλωσσικὴ κίνηση ποὺ γινε στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸ «Γαξίδι» τοῦ Ψυχάρη καὶ πέρα, δὲν ξέρω νὰ γράφηκε καμιά. Μπορεῖ νὰ εἶναι νωρὶς ἀκόμα γιὰ νὰ παρουσιαστῇ τέτιο βιβλίον, ἀφοῦ τὸ ἐπαναστατικὸ καὶ ἀναγεννητικὸ κίνημα δὲν πρόφτασε νὰ ξετυλίξη ὅλο τὸ πλάτος του καὶ νὰ διασχίσῃ ὁλότελα τὸ δρόμο του.

Μ' ἂν εἶναι δύσκολο νὰ γροφῆ μὰ τέλεια ἱστορία τῆς σύγχρονης φιλολογίας, δὲν πρέπει νὰ βγάλουμε τὸ συμπέρασμα, ὅτι κάθε τέτια ἔργα εἶναι ἀνόφελη. Καὶ μάλιστα ὅταν γίνεται μὲ τὸ σκοπὸ νὰ προσανατολίσει τοὺς ξένους στὴν πνευματικὴ παραγωγὴ τῆς πατρίδας μας. Μ' αὐτὲς τὶς σκέψεις ὑποθέτω ἀποφάσισε ὁ κ. Φιλῆας Λεμπέγγ, ὁ γνωστὸς γάλλος κριτικὸς, νὰ συναρμολογήσῃ σὲ βιβλίον τὰ νεοελληνικὰ γράμματα ποὺ δημοσίευσε στὸ Mercure de France, καὶ νὰ παρακολουθήσῃ σὲ κεφάλαια ξεχωριστὰ τὸ ξετύλιγμα τῆς ποιήσεως, τῆς δραματικῆς τέχνης καὶ τοῦ πεζοῦ λόγου.

Καὶ πρῶτα, πρῶτα σὲ μὴν εἰσαγωγὴ ἀξιόλογη φανερώνει σὲ γενικὰς γραμμὰς τὸ δρόμον ποὺ πῆρε τὸ γλωσσικὸ ζήτημα καὶ τὸ στενότατα, ἂν ὄχι ἀναπόστατα δεμένο μ' αὐτὸ, καλλιτεχνικὸ τὸ κεφάλαιον ἐπιγράφεται «ἡ φιλολογία καὶ ἡ γλώσσα» καὶ ἀρχίζει μὲ τὴ βεβαίωση πὼς ὁ φιλελληνισμὸς ζεῖ ἀκόμα στὴ Γαλλία, τούλάχιστον στὴν τάξιν τῶν γραμματισμένων. Ὁ κ. Φ. Λεμπέγγ χωρίζει μὲ μεγάλην ἀκριβείαν τὶς διάφορες σχολὰς τοὺς ὁπαδοὺς τῆς καθαρῆς, τῆς δημοτικῆς καὶ τῆς μιχτῆς κ' ἐκθέτει χωρὶς κανένα δισταγμὸ τὴ γνώμην του πὼς ἡ καθαρὴ δημοτικὴ εἶναι ἡ φιλολογικὴ γλώσσα τῆς σημερινῆς Ἑλλάδας. Καὶ ὁ γάλλος κριτικὸς δὲν πῆρε τὸ ζήτημα ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τὴν καλλιτεχνικὴν τοῦ ὄψιν βλέπει καὶ κρίνει πὼς αὐτὸ δὲν εἶναι πεδίο μάχης γιὰ τοὺς καλλιτέχνες μόνον καὶ γιὰ τοὺς ἐνδιαφερόμενους γιὰ τὴ φιλολογία, κάθε ἄλλο· τονίζει δυνατὰ πὼς τὸ πρόβλημα τῆς γλώσσας, εἶναι πρόβλημα ἐθνικόν.

Ἡ Ἑλλάδα, γράφει, πρέπει νὰ τείνει νὰ ξαναγεῖναι ὁ ἴδιος ὁ ἑαυτὸς τῆς, καὶ μπορεῖ, ἀπὸ δῶ καὶ πέρα, ἂν βλέπει καθαρὰ, ν' ἀποχαιρετήσῃ ὅλους τοὺς δοκνησιόφους ποὺ διακονοῦν κάτω ἀπὸ ἄλλη μορφήν τὴν πνευματικὴν σκλαβιά τῆς κατακτήσεως. Ἀλλ' ἂν κανεὶς ὀφείλει νὰ ἐπαινήσῃ τὸ γενικὸ μέρος τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Λεμπέγγ, δὲ θάτανε ὁλότελα δίκιος ἂν μὲ τὸν ἴδιον ἐνθουσιασμὸν ἐκφράζοτανε καὶ γιὰ τὶς λεπτομέρειας τῆς μελέτης. Βέβαια ὁ συγγραφέας ἀναγνωρίζει τὴν ὑπέροχην ἔσσην ποὺ κατέχουσε στὴ νεοελληνικὴ φιλολογία ὁ Σουλῶμος, ὁ Βαλαωρίτης καὶ λέει ὅτι σὲ τὸ πλάδι ἐκείνων θὰ τοποθετήσῃ τὸ μέλλον μίαν μέραν τὸν Παλαμᾶ. Γράφει μὲ τὸ μεγαλύτερον θαυμασμὸν γιὰ τὸν Ψυχάρη ὡς πεζογράφον καὶ ὡς πολεμιστὴν.

Μὰ δὲν καταβάλλει τὴν ἀξίαν τῶν ἀληθινῶν μεγάλων ὅταν γράφει ὅτι ὁ Πολέμης εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς καλύτερους ποιητῆς μας; Δὲ θέλω νὰ ἐπιμείνω περισσότερο στὴν ἐχτίμησιν τῶν προσώπων γιὰ τὴν γίνεται ἕνα τέτιο ἀνακάρωμα, ὥστε ὁ Σκίπης καὶ ὁ Ἐρμῶνας νὰ παρουσιάζονται μαζί, ὁ πρῶτος ὡς ὁπαδὸς τοῦ Κάλβου καὶ ὁ δευτέρος τοῦ Παλαμᾶ. Ὁ κ. Λεμπέγγ ἔχει τὸ ἐλαφρυντικὸν ὅτι εἶναι ξένος καὶ μὰς κάνει νὰ ἐλπίζομε ὅτι σιγά, σιγά θὰ γνωριστῇ περισσότερο μὲ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ θὰ σηματοποιῇ γνώμης ὀρθῆς ὄχι μόνον σὲ πολὺ γενικὰ, ἀλλὰ καὶ σὲ εἰδικότερα.

Γιὰ σήμερον εἶναι εὐχάριστον ὅτι ἐγράφηκε ἕνα βιβλίον γιὰ τὴ φιλολογία τῆς πατρίδας μας ποὺ θὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ξένου κόσμου, καὶ πρέπει γι' αὐτὸ νὰ χρωστᾶμε κάποιαν εὐγνωμοσύνην στὸν κύριον Φιλῆαν Λεμπέγγ, καὶ νὰ τοῦ συχωρᾶμε τὶς ἐλλείψεις ἢ τὰ σφάλματα ποὺ παρουσιάζει τυχόν ἡ μελέτη του.

Α. ΜΑΥΡΟΥΔΗΣ

Οἱ σοφοὶ λένε πὼς τὸ πῶς ζεστὸ μέρος τοῦ κόσμου εἶναι μίαν μικρὴν πολιτείαν στὸν Περσικὸν κόρπον, ὅπου τὸ καλοκαίρι πολλὰς φορὰς τὸ θερμόμετρο δείχνει 40 βαθμοὺς στὴ σκιά. Δὲν πρέπει τότες νὰ παραπονοῦνται οἱ Ἀθηναῖοι γιὰ τὴ ζέστη τῆς Ἀθήνας, ἀφοῦ μάλιστα, ἕνα λείψη ἡ ζέστη, δὲ θὰ μὴν κενεὶ νὰ δικαιολογήσῃ τὰ καλοκαιρινὰ θέατρα, τὴν καλοκαιρινὴν δραματογραφίαν, τὶς συχνὰς αὐτοχτονίας, τὸ τούλιντρο τοῦ Μιστριώτη κτλ.

ΠΑΡΑΔΟΣΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

ΤΟ ΧΙΟΝΙ

Κάποιο στυγρὸ μωγογούσημα ἀνατάρραζε ξαφνικὰ στὸ σκοτεινὸν τὸ βουνὸν περιγύρα καὶ χύθηκε τρεχάτο μ' ἀντιλαλητὰ, πέρα στὰ λαχκάδια καὶ στοὺς ὄχτους. Σὺδεντρο τὸ δάσος σείστηκε ἀφίνοντας ἕνα στέναγμα, τὰ νύχτε διαβῆ ἀπὸ πάνου τοῦ κάποιο πνεῦμα χαλασμοῦ. Κι' ἄρχισαν τότε, στὴ θλιθερὴ νυχτιά, ὅλα, ἀπ' τὰ κορροβοῦνια ἴσαμε τὶς ἀκροποταμιεὶς νὰ κλαῖν καὶ νὰ δέρνονται μαζί μὲ τὸν ἀγέρα Λές καὶ κάποιο τρανὸ ζωτικὸ καὶ κάποιο στοιχειὸ εἶχε ξεσπάσει στὸ παράνονον.

Κι' ἀλήθεια. Στὴν κορφή τοῦ βουνοῦ μίση τὴ σπηλιά, ὁ Δράκοντας ἀναμμένος ἀπὸ θυμὸν, συνέπαιρνε φροβρίζοντας τὴν πενταμορφὴν κόρην τοῦ τὴν ἀκουσμένη Ἀνάερη. Τώρα στοὺς δισεχτοὺς χρόνους ποὺ ἡ γενιά του εἶχε ξεκληρῶσει, σιέφτηκε καὶ προξενούτηκε τὴ μοναχὴν κόρην τοῦ νὰ δώσει γιὰ γυναῖκα στὸ Στοιχειὸ τῆς βουλιγαμμένης χώρας, τὸ παντοδύναμον ποὺ ὄριζε τ' ἀντικρινὸ βουνὸν καὶ πούχε ρημάζει μὲ τὴ δύναμίν του, τὴ μεγάλην χώρα μὲ τὰ κάστρα τῆς τὰ ξακουστά. Κι' εἶχαν φέρει τὴν προξενεὶαν τὰ ὑποταζομένα ζωτικὰ καὶ ἀερικὰ τοῦ Δράκοντα, καὶ τὸ Στοιχειὸ δέχτηκε καὶ τοὺς εἶχε πει πὼς τὴν ἄλλην ἡμέραν θάρχότανε στὴ σπηλιά μὲ τιμὴν καὶ μὲ χάρις γιὰ νὰ μιλήσῃ μὲ τὸ Δράκοντα.

Κι' ἡ Ἀνάερη ποὺ λαχτάριζε γιὰ τὸ λεβέντη τὸν τσοπάνη ποὺ ἀντάμωνε κάθε πρωὶ καὶ κάθε δεῖλι στὶς ραχούλες, στὰ δέντρα ἀποκάτου νὰ βαράει τὴ φλογέρα του, μὲ τοὺς ἀχούς τῆς ξεχύνοντας τὰ ντέρτια του καὶ τοὺς καμηοὺς του, καὶ παρῆκε νὰ βόσκουν τὰ πράματα—μὲλις ἔκουσε γιὰ τὴν προξενεὶαν καὶ σὰ νὰ συντρίφτηκε μέσα τῆς καὶ τ' ἀνήθηκε τοῦ πατέρα τῆς κάθε λόγο καὶ κάθε κουβένταν γιὰ τὸ Στοιχειὸ. Ὁ Δράκοντας θύμωσε καὶ ἔναψε καὶ κόρωσε καὶ ἀναστεινάει καὶ μούγγρισε καὶ ὕστερα τὸν πῆρε ὁ ὕπνος...

Ἡ Ἀνάερη δὲν ἄργησε νὰ πάρει τὴν ἀπόφασίν τῆς. Ἦξερε πὼς ὅταν γεννήθηκε οἱ Μοῖρες, τῆς χάρισαν τὸ μαγνάδι ποὺ φέρνει τώρα πάντα μαζί τῆς. Αὐτὸ τὴν ἔκανε ζωτικὴν ποὺ εἶταν. Αὐτὸ τῆς εἶδνε δύναμιν νὰ φαίνεται στ' ἀνθρώπινα μάτια. Ποῦ βρίσκεται καὶ πούθε περνάει, αὐτὸ τὴν ἔκανε κανεὶς νὰ μὴν ζήσει. Ἦξερε ἀκόμα καὶ τᾶλλο, πὼς ἂν τύχει καὶ ἔβγανε τὸ μαγνάδι ἀπὸ πάνου τῆς γινότανε γυναῖκα σὰν ὅλες... Σηκώθηκε τότες γιὰ νὰ βγεῖ ὄξω ἀπ' τὴ σπηλιά, γιὰ νὰ φύγει μακριὰ ἀπ' τὸν καταραμένο πατέρα τῆς νὰ λευτερωθεῖ, νὰ τρέξει στὴ στάνη τοῦ λεβέντη πιστικοῦ, νὰν τοῦ βάλει στὰ πόδια του ὅλη τὴν ὀμορφίαν τῆς τὴν ὑπέροχον, καὶ νὰ τὸν σηκώσει κεῖθε, νὰ τὸν πάρει γιὰ νὰ πᾶνε πέρα πέρα σ' ἄλλους τόπους νὰ χροῦνε τὴ ζωὴν.

Ὅξω τὰ ζωτικὰ τὰ ὑποταζομένα στὸ Δράκοντα, βιγλατόροι στέκονταν τοῦ ὕπνου του. Ἄλλα ἔτρεχαν καὶ χαχάνιζαν καὶ ἐπαιζαν μὲ τὸν ἀγέρα. Ἄλλα συμαζωμένα χτυπιόντανε καὶ τσιμπιόντανε. Ὅταν

βγήκε ἡ Ἀνάερη ἀπ' τὴ σπηλιά σιγοπερπατώντας δὲν ἐννοίωσαν τὴ λάμψη ποὺ ἀκολούθησε ριχμένα καθὼς εἶταν στὸ παιχνίδι. Κι' ἡ κόρην τοῦ Δράκοντα ἔφερε γύρα τὰ μάτια τῆς τ' ἀστρογέννητα καὶ εἶδε τὰ ζωτικὰ ποὺ ἄλλα ἔτρεχαν καὶ χαχάνιζαν καὶ ἐπαιζαν μὲ τὸν ἀγέρα, καὶ ἄλλα συμαζωμένα ἔχοντας τὰ χέρια τοὺς ἀπάνωτὰ τὸνα στ' ἄλλο, ἔσερναν μὲ τὴ φωνὴν τοὺς τὴν στριγγὴ τὰ λόγια τοῦτα·

Τοῖμι τοῖμι τὸ λεφτὸ

Τὸ λεφτὸ τὸ τραγανὸ

Σέρνει ἡ βάβα τὸ χορὸ

Καὶ βαρεῖ τὸν οὐρανὸ.

Στὸν οὐρανὸν τ' ἀστέρια φαίνονταν διάφανα. Στὴ μαύρην καρδίαν τῆς ἔχυσαν τὴν παρηγορίαν ποὺ δίνει τὸ τρέμουλον φῶς τοῦς. Δεῖλιαζε καὶ ἔκανε νὰ γυρίσει πίσω, μὰ τῆς ἐρχότανε στὰ μάτια ἡ ὄρια θωριά τοῦ ἀγαπημένου τῆς, ποὺ τόσες φορὰς εἶχε γύρει στὴν ἀγκαλιά του καὶ τοῦ εἶχε πλανέσει τὴ νιότη του μὲ τὰ καμώματα καὶ τὰ χαμόγελά τῆς, καὶ ποὺ τόσες φορὰς χανότανε σὰν καπνὸς ἀπὸ μπροστὰ του, καὶ τῆς ἐρχότανε στ' αὐτὰ οἱ σκοποὶ τῆς φλογέρας τοῦ ποὺ φανέρωναν ὅλο τὸν καμηὸν τοῦ πρὸς τὴν ἀόριστη καὶ τὴν ἀπιαστὴ ἀγάπην του, καὶ ὅλη τὴν ἡδονὴν τοῦ πρὸς τὰ φίλιαν τῆς τ' ἀέρινα καὶ τὰ πλανευτικὰ, καὶ ὅλη τὴν λαχτάραν του γιὰ τὸ ἀγνωστο...

Μαζεύτηκε γιὰ μίαν στιγμὴν καὶ τυλίχτηκε μὲ τὸ μαγνάδι τῆς καὶ πέταξε ἀστραπῆ, μὲ τὸν ἀγέρα σύντροφο μὲ τὴν σκοτεινίαν, πρὸς τὰ μέρη ποὺ ἔλαμπε τὸ γλυκὸ φῶς τῆς ἀγάπης. Κι' ἔκουγε ἀπὸ πίσω τῆς τὰ ζωτικὰ τὰ ὑποταζομένα στὸ Δράκοντα, ποὺ δὲν τὴν εἶχαν πάρει μυρουδιά ριχμένα στὸ παιχνίδι ἀκόμα.

Οὐρανὸν καταρανὸν

Τὸ παιδὶ ποὺ βαφτισε

Ἔκαμε νὰ πιεῖ τὸ γάλα

Καὶ κατὰ πῆν τὴν χουλιάραν.

... Τὴν ἄλλην ἡμέραν, πρὶ βαρέσει ὁ ἥλιος, ὅλη ἡ πλάση ἔλαμπε στὴν ἀσπραῖαν. Οἱ κάμποι καὶ τὰ λαχκάδια καὶ οἱ ἀκροποταμιεὶς, φανίζονταν στὰ μάτι μὲ μίαν ἀμόλευτην καὶ ἔπιπλη καὶ πάναχην στολή. Ὁ ἀγέρας εἶχε πάψει καὶ τὸ δάσος στεκότανε ἄσειστο τώρα κάτασπρο καὶ αὐτὸ. Ἀπάνου, ἀπ' τὴν κορφήν τοῦ βουνοῦ καὶ ἀπ' τὴν σπηλιάν τοῦ Δράκοντα, ἴσαμε τ' ἀντικρινὸν βουνὸν ποὺ τ' ὄριζε τὸ Στοιχειὸ τῆς βουλιγαμμένης χώρας, καὶ πέρα ἀκόμα πέρα εἶχε ζαπλωθεῖ τ' ἄσπρο μαγνάδι τῆς Ἀνάερης ὅταν τὸ πέταξε ἀπὸ πάνου τῆς φεύγοντας μὲ τὸ λεβέντη τῆς τὰ μεσάνυχτα, καὶ ἔτσι βγάνοντας τὴ μαγικὴν τῆς δύναμιν ποὺ τῆς χάρισαν οἱ Μοῖρες...

Τὸ πρωὶ ποὺ μαθεύτηκε τὸ φευγὶν τῆς πενταμορφῆς δυχατέρας τοῦ Δράκοντα, καὶ εἶδαν καὶ τὸ σημάδι ποὺ ἔφησε ἔσπισον τῆς, κάποιος χαλασμοὸς ἔπεσε ὄψε κεῖθε. Ἡ σπηλιά ἐμεινε δίχως Δράκοντα, ἡ βουλιγαμμένη χώρα δίχως Στοιχειὸν, καὶ ἀκόμα ἡ στάνη δίχως τὰ πράματα...

Τὰ ζωτικὰ καὶ τ' ἀερικὰ τὰ ὑποταζομένα στὸ Δράκοντα συμαζεύσαν τὸ μαγνάδι τῆς Ἀνάερης, τὸ βάλαν στὴ σπηλιά καὶ κεῖ μέσα ὅλο τὸν καιρὸν τὸ φυλάνε. Καὶ τώρα ὅταν καμὴν φορὰ ὀρέγονται τὸ χαμὸν γιὰ τ' ἄψυχα καὶ γιὰ τὰ ψυχωμένα, τ' ἀπλώνουν στὴν πλάση ἡσυχᾶ, σιγά σιγά καὶ ἀνάκουστα.

Καὶ τότες ἄλλοι! στὸ στρατοκόπον ποὺ νυχτώθηκε, στὸ πετούμενον ποὺ ξεμοναχιάστηκε, στὸ κλαρὶ ποὺ ἀνθία ἀνάδωσε.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ